

4.48 PSYCHOSE (CLAUDE RÉGY / ATELIERS CONTEMPORAINS EN CICT-THÉÂTRE DES BOUFFES DU NORD)

Het verschrikkelijke hart van de stilte

Eerst is er donkerslag. Dan gaat het licht op. Vooraan, in het midden van het toneel, staat een vrouw. Een felblauw T-shirt, een zwarte broek en zwarte schoenen. Beide voeten staan op de grond geplant. Armen naast het lichaam. Er heerst een lange stilte. Dit is de eerste uitdaging van de avond. Een actrice tegenover de massa die toekijkt. Kwetsbaar en toch getuigend van een enorme lef. Dan, achter het zilveren gaas, ontdekt men een rood-oranje gestalte. Zijn woorden klinken lijsig, ver en zijn nauwelijks hoorbaar. 'Heeft u vele vrienden?' luidt het. Er komt geen antwoord.

Zo begint de opvoering van 4.48 *Psychose*, een tekst geschreven door Sarah Kane, geregisseerd door de Franse regisseur Claude Régy, en gespeeld door filmdiva Isabelle Huppert, met Gérard Watkins in een kleinere rol. De tekst van Kane is een collage van monoloogfragmenten en enkele dialogen. Omdat we weten dat Kane kort na het schrijven van dit stuk zelfmoord heeft gepleegd, krijgt elk woord, elke zin een bijzondere betekenis. Het is moeilijk om het artistieke product te scheiden van de biografie. Je kan je niet van de indruk ontdoen dat het geleefde leven, dat zo brutaal werd afgebroken, de theatertekst een extra gewicht geeft.

Kane heeft een poging ondernomen om haar eigen uitzichtloze situatie in een theatrale vorm te gieten. Haar tekst is een schreeuw om liefde of contact, maar beide blijven fataal uit. Al is de verleiding groot, toch kan je de tekst niet reduceren tot een puur autobiografisch verslag van een psychologische crisis. Kane las boe-

ken over therapieën, schreef teksten van anderen over (in haar tekst luidt het: 'Ik ben een kleptomane van de literatuur'). We krijgen daarom drie lagen in dit stuk. Om te beginnen is er de laag van de ontboezemingen. Op dit niveau verwijst het geheimzinnige 4.48 in de titel naar het uur waarop je depressief wakker wordt en het gevecht moet aangaan met wat 'het uur van de wolf' heet. Het is het moment van de luciditeit, of ook het ogenblik van de ondergang.

Daarnaast zijn er korte flitsen van gesprekken met de therapeut. Ze leiden tot niets en lijken me ontsproten aan dezelfde wanhoop en woede die je bij Virginia Woolf terugvindt, die andere gekwelde schrijfster, wanneer ze een therapeut beschrijft in *Mrs Dalloway*. Ten slotte zijn er citaten uit bestaande therapeutische oefeningen. Zo introduceert Kane een reeks getallen in haar tekst: eerst zijn ze chaotisch over de bladzijde gestrooid, later wordt het een net rijtje. Het gaat hier om een concentratieoefening, waarbij van honderd telkens zeven wordt afgetrokken.

Van enige voortgang is er nauwelijks sprake. De stem die aan het woord is (Een vrouw? Een man? Kane geeft geen rolverdeling aan) zit vast in een onveranderlijke situatie. Alleen de laatste woorden lijken te suggereren dat de persoon tot wie de stem behoort, zelfmoord zal plegen. Maar ook dat is onzeker, want de allerlaatste woorden zijn: 'Open the curtains.' Is dat een uitzicht op een mogelijke ontsnapping, het moment waarop alles zich ten goede keert, of staat het symbool voor de stap naar de fatale daad?

Zo schreef Kane, op het einde van haar korte carrière, een tekst die volledig breekt met haar eerste stukken en heel duidelijk tot het 'post-dramatische' theater behoort, dat Hans Thies Lehmann zo indringend heeft beschreven en geanalyseerd. De tekst, vol pakkende uitspraken, suggereert op geen enkel ogenblik hoe hij zou kunnen of moeten opgevoerd worden. Voor elke regisseur is het een volledig open object. Toen James Macdonald, de regisseur die Kanes stukken bij het Royal Court Theatre creëerde, deze tekst aanpakte, wist hij niet goed wat hij ermee moest aanvangen. Hij bracht een aantal acteurs bijeen en ging in de tekst op zoek naar mogelijke personages. Hij had er immers geen idee van of de fragmenten afkomstig zijn van één persoon, of dat hier een aantal patiënten op

het toneel staan, elk met hun eigen probleem. Macdonald kwam tot de conclusie dat hij de tekst het best met drie acteurs speelde, twee vrouwen en een man. Hij vond het echter niet nodig om uit te gaan van vastomlijnde personages, ook al komen er in de tekst enkele korte dialogen voor tussen een therapeut en zijn patiënt. De acteurs wisselden tijdens het stuk dan ook allemaal van rol. Het resultaat van zijn arbeid deed volledig recht aan de onzekerheid die de tekst omgeeft, maar voor de toeschouwer werd het er niet makkelijker op om te weten te komen waarover het ging.

Ik probeer altijd om me bewust te worden van de pluraliteit van elk woord, gewoon door strikt naar de tekst te luisteren. (Claude Régy)

4.48 Psychose CLAUDE RÉGY FOTO PASCAL VICTOR

